

POSTANOWIENIE

Dnia 30 kwietnia 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Teresa Bielska-Sobkowicz (przewodniczący)

SSN Anna Owczarek

SSN Krzysztof Strzelczyk (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa J.G.
przeciwko (...) Bank S.A. w W.
o zapłatę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym
w Izbie Cywilnej w dniu 30 kwietnia 2021 r.,
zażaleń obu stron na wyrok Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 4 lutego 2020 r., sygn. akt VI ACa (...),

**uchyla zaskarżony wyrok i pozostawia rozstrzygnięcie
o kosztach postępowania zażaleniowego w orzeczeniu
kończącym postępowanie w sprawie.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 3 kwietnia 2018 r. Sąd Okręgowy w W. oddalił powództwo J. G. skierowane przeciwko (...) Bankowi S.A. o zapłatę kwoty 85.028,65 złotych jako nadpłaty z tytułu rat kredytu spowodowanej zamieszczeniem w umowie kredytowej klauzul niedozwolonych i w związku z tym częściowej bezskuteczności tej umowy. Alternatywnie powódka powoływała się na to, że umowa ta nie została skutecznie zawarta lub jest nieważna.

Na skutek apelacji pozwanego Sąd Apelacyjny w (...) wyrokiem z dnia 4 lutego 2020 r. uchylił zaskarżony wyrok i w tym zakresie przekazał sprawę Sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania. Zdaniem Sądu odwoławczego, Sąd Okręgowy nie rozpoznał istoty sprawy. Oddalenie przez Sąd Okręgowy powództwa o zapłatę oparte było na uprzedniej ocenie, że umowa kredytu jest w całości nieważna ze skutkiem *ex tunc*, strony winny dokonać wzajemnych rozliczeń w związku z brakiem podstawy prawnej do uzyskania przez powódkę kwoty udzielonego jej kredytu, w tym że powódka winna zwrócić pozwanemu kwotę otrzymanego od niego kapitału kredytu wyrażoną w złotych na podstawie przepisów o bezpodstawnym wzbogaceniu, a jeszcze do zwrotu takiej kwoty nie doszło. Oddalenie powództwa było też skutkiem dokonania przez Sąd Okręgowy samodzielnie kompensacji wzajemnych roszczeń stron, mających swą podstawę w przepisach o nienależnym świadczeniu/bezpodstawnym wzbogaceniu. Zdaniem Sądu Apelacyjnego, nie stanowiło to prawidłowego rozpoznania istoty sprawy, jeśli się zważy, że przedmiotem roszczenia powódki było żądanie zasądzenia kwoty, jaką wyrażała się nadpłata przez powódkę rat kredytowych (kapitałowo - odsetkowych), powstała w określonym czasie, w stosunku do wysokości zobowiązania powódki z tytułu kredytu, jakie - jej zdaniem - rzeczywiście istniało przy założeniu odmiennego, od wynikającego z literalnego brzmienia umowy ukształtowania stosunku prawnego z uwagi na abuzywność niektórych postanowień umowy i brak związania nimi powódki (wyeliminowanie z umowy mechanizmu indeksacji do waluty CHF). Racjonalne zgłoszenie tego żądania a także istnienie roszczenia o zwrot „nadpłaty” aktualne było jedynie przy założeniu obowiązywania umowy kredytu. Powódka, formułując je, nie negowała bowiem w całości swego zobowiązania do zwrotu otrzymanych od pozwanego tytułem udzielonego kredytu środków finansowych, twierdziła jedynie, że w określonym czasie - do dnia 29 lutego 2016 r. - zapłaciła na rzecz pozwanego wyższą kwotę niż ta, do zapłaty której była zobowiązana. Z treści uzasadnienia pozwu wynika też, że powódka w istocie chce też utrzymania umowy tylko na odmiennych warunkach, z pominięciem klauzuli indeksacyjnej i z potraktowaniem kredytu jako kredytu udzielonego w złotych, ale z oprocentowaniem według stawki opartej na wskaźniku Libor. Przy takich założeniach bowiem powódka wylicza kwotę swojej nadpłaty, dochodzonej w

pozwie. O woli powódki utrzymania umowy kredytu w mocy świadczyła też jej propozycja przedprocesowa, w której powódka dokonała przeliczenia swojego zobowiązania w złotych według kursu kupna CHF z daty wypłaty kredytu, a następnie zakładała dalsze spłacanie kredytu na tych warunkach. W rezultacie oddalenie przez Sąd Okręgowy powództwa po uprzednim stwierdzeniu nieważności całej umowy nie przystaje do podstawy faktycznej i prawnej tego powództwa.

Obie strony wniosły zażalenie na wyrok Sądu drugiej instancji, zarzucając naruszenie art. 386 § 4 k.p.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W postępowaniu uregulowanym w art. 394 § 1¹ k.p.c. Sąd Najwyższy bada poprawność zastosowania art. 386 § 2 i § 4 k.p.c. przez Sąd drugiej instancji, a więc wystąpienia jednej z alternatywnie ujętych w tym przepisie przesłanek uchylenia zaskarżonego wyroku, tj. nieważności postępowania, nierozpoznania przez sąd pierwszej instancji istoty sprawy albo istnienia konieczności przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego wielokrotnie podkreśla się, że kontrola dokonywana w ramach powyższego środka zaskarżenia powinna mieć charakter formalny, skupiający się na przesłankach uchylenia orzeczenia sądu pierwszej instancji, bez wkraczania w kompetencje sądu *in merito*. Oznacza to, że w postępowaniu toczącym się na skutek zażalenia na orzeczenie o uchyleniu wyroku sądu pierwszej instancji i przekazaniu sprawy do ponownego rozpoznania na podstawie art. 386 § 2 k.p.c. Sąd Najwyższy poddaje kontroli prawidłowość stwierdzenia przez sąd drugiej instancji nieważności postępowania. Jeżeli natomiast u podstaw orzeczenia kasacyjnego legły przesłanki określone w art. 386 § 4 k.p.c., Sąd Najwyższy bada, czy rzeczywiście sąd pierwszej instancji nie rozpoznał istoty sprawy albo czy rzeczywiście wydanie wyroku wymaga przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości. Dokonywana ocena ma jednak charakter czysto procesowy, co oznacza, że nie może wkraczać w merytoryczne kompetencje sądu drugiej instancji rozpoznającego apelację. Zażalenie przewidziane w art. 394¹ § 11 k.p.c. nie jest bowiem środkiem prawnym służącym kontroli materialnoprawnej podstawy orzeczenia; kontrola taka może być przeprowadzona wyłącznie w postępowaniu kasacyjnym (zob. m. in. postanowienia

Sądu Najwyższego z dnia 25 października 2012 r., I CZ 136/12, niepubl. z dnia 25 października 2012 r., I CZ 139/12, niepubl.; z dnia 25 października 2012 r., I CZ 143/12, niepubl., z dnia 7 listopada 2012 r., IV CZ 147/12, OSNC 2013 Nr 3, poz. 41, z dnia 9 listopada 2012 r., IV CZ 156/12, niepubl.; z dnia 28 listopada 2012 r., III CZ 77/12, OSNC 2013 Nr 4, poz. 54, i z dnia 5 grudnia 2012 r., I CZ 168/12, nie publ.).

W postępowaniu uregulowanym w art. 394 § 1¹ k.p.c. Sąd Najwyższy bada poprawność zastosowania art. 386 § 2 i § 4 k.p.c. przez Sąd drugiej instancji, a więc wystąpienia jednej z alternatywnie ujętych w tym przepisie przesłanek uchylenia zaskarżonego wyroku, tj. nieważności postępowania, nierozpoznania przez sąd pierwszej instancji istoty sprawy albo istnienia konieczności przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości. Rozpoznanie zażalenia sprowadza się do oceny, czy stwierdzone przez sąd odwoławczy okoliczności usprawiedliwiają wydanie wyroku kasatoryjnego, zamiast - co powinno być regułą - wyroku reformatoryjnego.

Treść zgłoszonego przez stronę powodową żądania i przebieg postępowania w tej sprawie świadczą o tym, że - wbrew stanowisku Sądu Apelacyjnego - doszło jednak do rozpoznania istoty sprawy przez Sąd Rejonowy w rozumieniu art. 386 § 4 k.p.c.

Trafnie podnosi powódka w zażaleniu, że Sąd drugiej instancji był władny dokonać samodzielnych ustaleń. W przypadku dojścia do przekonania, że umowa jest bezskuteczna jedynie w części, czy też w razie przyjęcia, że umowa jest wprawdzie nieważna, ale brak podstawy prawnej kompensowania należności stron, było możliwe uzupełnienie ustaleń faktycznych w oparciu o ustalenie stanowiska stron w zakresie wysokości roszczeń (art. 210 § 2 zd. 2 k.p.c.) lub na podstawie wnioskowanej przez powódkę opinii biegłego (art. 278 k.p.c.).

Należy podkreślić, że powódka domagała się zasądzenia kwoty 85 028,65 zł z ustawowymi odsetkami, stanowiącą różnicę pomiędzy sumą faktycznie spłaconych rat kredytu, a sumą wymagalnych rat kredytu, przy założeniu braku klauzuli indeksacyjnej (karta 27 akt sprawy), z tytułu częściowej bezskuteczności umowy kredytowej w zakresie klauzul indeksacyjnych zamieszczonych w § 9 ust. 2 i § 10 ust. 3 tej umowy oraz w aneksie nr 2 (§ 7) i jako podstawę prawną roszczenia

wskazała art. 385¹ § 2 k.c. w zw. z art. 410 § 2 k.c. (karty 18,19 i 26 akt sprawy). Ponadto podniosła, że dochodzone roszczenie jest uzasadnione także ze względu na nieistnienie umowy kredytu względnie z uwagi na jej nieważność (karty 19 i 26 akt sprawy).

Dlatego też nie ma podstaw do uznania, że Sąd Okręgowy nie rozpoznał istoty sprawy. Powódka przedstawiła różne podstawy swojego żądania, a rozstrzygnięcie sądu pierwszej instancji mieściło się w zakresie tych podstaw.

Jednocześnie jak słusznie podnosi się w obu zażaleniach, jeśli Sąd odwoławczy doszedł do wniosku, iż inne przyczyny usprawiedliwiały oddalenia powództwa, a nie zachodzi potrzeba przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości, powinien dać temu wyraz w merytorycznym rozstrzygnięciu

W tym stanie rzeczy, wobec zasadności zarzutu zażalenia opartego na treści art. 386 § 4 k.p.c., Sąd Najwyższy na podstawie art. 394¹⁵ § 1 zdanie pierwsze k.p.c. w zw. z 394¹ § 3 k.p.c. i art. 108 § 2 oraz art. 398²¹ k.p.c. uchylił zaskarżony wyrok, pozostawiając Sądowi drugiej instancji rozstrzygnięcie o kosztach postępowania zażaleniowego.

ke